

Feltbestemmelse af Humes Sanger

JAN HJORT CHRISTENSEN og MADS JENSEN BUNCH

Farvetavler af CARL CHRISTIAN TOFTE

Indledning

Humes Sanger bliver normalt behandlet som en underart af Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus* (f.eks. Ticehurst 1938, Williamson 1967, Cramp 1990), men bl.a. Svensson (1992) og P. Alström (pers. medd.) har rejst tvivl om rigtigheden af dette og i stedet foreslået, at Humes Sanger – sammen med underarten *mandellii* – får status som en selvstændig art. Forslaget er baseret på forskelle i dragtkarakterer, sang, kald og vingeformel samt de adskilte yngleudbredelser. I de senere år har det været almindeligt at kalde Humes Sanger *P. (inornatus) humei* (bl.a. Jonsson 1994, Olsen 1992). Navnet Hvidbrynet Løvsanger bruges fremover i denne artikel i betydningen *P. i. inornatus*.

Humes Sanger er blevet set stadig hyppigere i Nordvesteuropa i de senere år, i takt med at man er blevet opmærksom på den og har fået bedre kendskab til hvordan den bestemmes. I alt er der nu ca 30 fund, og den ses så godt som årligt. Til sammenligning findes omkring 5000 fund af Hvidbrynet Løvsanger, halvdelen fra Storbritannien og Irland (Alström et al. 1991). Fra Danmark er der 6 godkendte fund af Humes Sanger, alle af enlige fugle: 17/10 1973 og 13/11 1989 Blåvand, samt 1/11 1980, 2/11 1980, 10-18/11 1987 og 27-31/10 1993, alle Christiansø. Fra Sverige foreligger der

10 fund til og med 1994 (B. Breife & C. Cederroth in litt.), og fra Norge et enkelt fund til og med 1991 (6/11 1984 Rogaland, Bentz 1986).

Forekomstmønstrene for Humes Sanger og Hvidbrynet Løvsanger i Nordvesteuropa adskiller sig markant fra hinanden. I Skandinavien topper Hvidbrynet Løvsanger ult. september/pri. oktober, med under 10% af fundene efter 20. oktober (Breife et al. 1990, Olsen 1992), mens Humes Sanger som oftest træffes ult. oktober/pri. november, med kun få fund før 20. oktober. Dog er der to septemberfund fra Sverige (B. Breife & C. Cederroth in litt.), og flere vinterfund er gjort i bl.a. Holland, Sverige og Storbritannien.

Står man derfor i slutningen af oktober eller senere over for en fugl, der minder om Hvidbrynet Løvsanger, er der god grund til at checke den grundigt.

I den følgende gennemgang af, hvordan man bestemmer Humes Sanger og adskiller den fra Hvidbrynet Løvsanger, vil vi tage udgangspunkt i en Humes Sanger fanget på Christiansø d. 27. oktober 1993. Fuglen blev set frem til 31/10, så vi havde rig lejlighed for også at opleve den i felten. Det var et typisk eksemplar i frisk dragt. Derudover har vi gennemgået den relevante litteratur samt undersøgt skindene på Zoologisk Museum i København.

Humes Sanger, Christiansø 27. oktober 1993. Foto: Mads Jensen Bunch.

Hvidbrynet Løvsanger

Humes Sanger

Christiansøfuglen

I felten

Det første, man bemærkede, var fuglens udvaskede farvetegninger. Bugen virkede snusket hvid, mens ryg og vingeoversider var matte, nærmest vissengrønne. En hovedkarakter var det, at det øverste vingebånd var meget svært at se i felten, og

i øvrigt fremstod som en beige plet snarere end et egentligt vingebånd. Dette skyldtes dels, at fuglens grundfarve var mat, dels at spidserne på de mellemste dækfjer havde en beige-grøn toning i stedet for den friske hvidgule farve, som ses hos Hvidbrynet Løvsanger. De lyse kanter på tertiærerne virkede udflydende og ikke så skarpt afsatte som hos Hvidbrynet Løvsanger. Det nederste vingebånd var tydeligt med et flødefarvet anstrøg. Øjenbrynsstriben virkede beige-hvid med en mørkere toning foran øjet, og svagere end hos Hvidbrynet Løvsanger. Kinden og øredækfjerene var temmelig umarkerede og uden de mørke udflydende pletter, som giver Hvidbrynet Løvsanger en mørk kind. Dette sammen med den gråbrune nakke og isse gjorde, at fuglen hvad hovedtegningerne angår mindede meget om en af de østlige racer af Gransanger *Phylloscopus collybita abietinus/tristis*. Næbbet virkede helt mørkt i felten, og en lysere undernæbsbasis sås kun under meget gode betingelser. Hos Hvidbrynet Løvsanger er undernæbbet oftest lyst med mørk spids, hvilket ret nemt ses i felten. Benene syntede ensfarvet mørke under alle forhold.

Kald

Kaldet hørtes ofte og kan beskrives som et lidt spurveagtigt Lundsanger-kald, dog knap så eksplosivt som dette. Det kan bogstaveres "chi-lip" eller "che-wee". Det var tydeligt todelt og faldt på sidste tone. Hvidbrynet Løvsanger har et mere langtrukket, udelt og Sortmeise-agtigt kald, stigende i tonen mod slutningen og gerne med mere "snert"; det kan bogstaveres "tjyist" eller "ze-u-it".

Fuglen i hånden

I hånden var mange af de ovennævnte dragtkarakterer mere udtalte. Her sås bl.a. tydeligt de beige-grønne spidser på de mellemste dækfjer, som dannede det utydelige øverste vingebånd. De store dækfjer, tertiærerne og svingfjerene havde mørkt gråbrune centre, ikke sortbrune som hos Hvidbrynet Løvsanger. Dette gjorde, at vingen virkede mindre kontrastrig, og at vingebåndene og de lyse tertiærkanter fremstod mere udviskede end hos Hvidbrynet Løvsanger. Der var kun svag kontrast mellem issen og nakken, som var lyst gråbrun med meget svag grøn toning mod den lyse grågrønne ryg. Desuden bemærkedes en svag tendens til kronestribe, hvilket på intet tidspunkt var synligt i felten. Farven på undernæbbets inderste to femtedele var lys brungullig, mens resten af næbbet var mat-sort.

Hvidbrynet Løvsanger

Humes Sanger

Adskillelse af Humes Sanger fra Hvidbrynet Løvsanger

Vigtige dragt karakterer	Hvidbrynet Løvsanger	Humes Sanger
Isse og nakke	Klar grøn.	Gråbrun, af og til med en svag grøn toning.
Øjenbrynsstribe	Lang, hvid med en gullig toning. Lige tydelig foran og bag øjet.	Lang, smudsighvid med en cremefarvet toning foran øjet. Mindre fremstående foran øjet.
Øjenstribe	Mørk olivengrøn.	Mørk gråbrun.
Kind	Gråbrun, meleret med mørkt olivengrønt.	Lys næsten ensfarvet gråbrun.
Ryg	Klar grøn, ingen kontrast til nakke.	Lys grågrøn, svag kontrast til nakke.
Øverste vingebånd	Tydeligt hvidt med gullig toning.	Meget utydeligt med beige-grøn toning.
Nederste vingebånd	Tydeligt hvidt med gullig toning.	Tydeligt lyst cremefarvet.
Tertiærer	Sortbrune centre, kraftigt kontrastende hvidegullige kanter.	Mørkt gråbrune centre, kontrastende smudsighvide kanter.
Store dækfjer og armsvingfjer	Sortbrune centre, grøngullige yderkanter.	Mørkt gråbrune centre, lyst grågrønne yderkanter.
Mørkt bånd ved basis af armsvingfjer	Tydeligt fremstående sortbrunt bånd.	Mere udvisket mørkt gråbrunt bånd.
Underside	Klart hvid, oftest med en gullig toning på bryst og flanker.	Smudsighvid med en cremefarvet toning på bryst og flanker.
Næb	Overnæb mørkt, undernæb lyst med mørk spids. Langt og spidst.	Overnæb mørkt, undernæb mørkt på yderste halvdel, lysere mod basis. Kortere, mere stump.
Benfarve	Lyst brune/kødfarvede til gråbrune.	Sortbrune.
Næsehår*	Mange og lange, ses tydeligt over fjerene.	Få og korte, ses lige akkurat over fjerene.
Anden håndsvingfjer (P2)*	$P6 \geq P2 \geq P8$	$P7 \geq P2 \geq P9$, sjældent = P7, (aldrig $P6 \geq P2 > P7$)

* Kun brugbare karakterer i hånden

Karaktererne er hovedsagligt baseret på friske efterårsfugle og skal bruges med forsigtighed efter midvinter, idet slid af fjerdragten gør mange af de typiske karakterer mere udviskede, specielt vingebånd og tertiærkanter. Nogle Hvidbrynede Løvsangere kan mangle det øverste vingebånd, og om sommeren også de hvide tertiærkanter. Humes Sanger får til gengæld i nogle tilfælde et ret tydeligt øverste vingebånd på grund af blegning af fjerene (Shirihai & Madge 1993). Generelt bliver begge former blegere og mere gråbrune, og mister en del af de gyldne og grønne farver (se endvidere afsnittet om fældning). Farven på bløddelene, og

næsehårenes antal og længde (kun synligt med fuglen i hånden), er dog typiske året rundt, omend ben- og næbfarve varierer individuelt.

Racen *mandellii*

Denne races dragt karakterer ligger midt mellem Humes Sanger og Hvidbrynet Løvsanger, og den er derfor vanskelig at skelne fra dem begge. Den har dog en mere grågrøn overside end Hvidbrynet Løvsanger, knap så markerede øverste vingebånd og tertiærkanter, samt en mere tydelig grålig kronestribe (Ticehurst 1938, Legakul & Round 1991) – dog aldrig så tydelig som på f.eks. Fuglekonge-

Foto: John Faldborg.

Foto: Mads Jensen Bunch.

Humes Sanger (Christiansø nov. 1987; øverst t. v.) og to Hvidbrynede Løvsangere (begge Christiansø; nederst t. v. 5. okt. 1993, og til højre 26. sep. 1994).

sanger. Den har samme sang og tildels kald som Humes Sanger. Vingeformlen er lidt afvigende, bl.a. falder anden håndsvingfjer mellem 7. og 10. og oftest mellem 9. og 10. (Ticehurst 1938).

Kald og sang

Kald og sang er vigtige karakterer til adskillelse af Humes Sanger fra Hvidbrynet Løvsanger på alle årstider. Kald er omtalt under Christiansøfuglen. Humes Sanger har en ret simpel sang, der oftest indledes med en, to eller tre kald hurtigt efter hinanden, efterfulgt af et langt faldende bzzzzzzzee, der kan minde lidt om kaldet fra en Vindrossel eller Grønirisk. Andre gange høres kun første eller anden del, som så ytres skiftevis (Alström et al. 1991, Cramp 1992). Den synger ofte med svirrende vinger ligesom Skovsangeren (K. M. Olsen pers. medd.).

Hos Hvidbrynet Løvsanger består sangen af flere sammenhængende toner. Den er beskrevet "tsitsuitsui-it seee, tsi tsi-u-ee" eller lignende (Alström et al. 1991), og ytres ret lævmælt i et højt toneleje; den kan sammemlignes med sangen hos Fuglekonge eller Træløber.

Fældning

De gamle fugle fælder hele fjerdragten inden efterårstrækket, mens årsungerne blot fælder kropsfjere og beholder armsvingfjer, håndsvingfjer og

Foto: Mads Jensen Bunch.

halefjer. Hos både gamle og unge fugle foregår fældningen ult. juli – med. august. Ungfuglene virker alligevel friske i dragten, når de ankommer til Nordvesteuropa, da de ikke-fældede fjergrupper blot er omkring tre måneder gamle. En gennemgang af 15 skind af Humes Sanger og 17 skind af Hvidbrynet Løvsanger på Zoologisk Museum i København viste, at alle fugle havde fældet færdigt d. 20. august.

Uanset alder fælder begge arter partielt i vinterkvarteret, hvor armsvingfjer, håndsvingfjer og halefjer udskiftes. Fra midt på vinteren og frem til sommeren kan fuglene virke temmelig slidte, som det tydeligt sås på de undersøgte skind. Dette får indflydelse på synligheden af en række kendetegn, mest udtalt hos Humes Sanger, hvor nederste vingebånd og de hvidlige tertiærkanter næsten bliver usynlige. Adulte fugle i Centralasien har dog haft tydeligt nederste vingebånd i juni (K. M. Olsen pers. medd.).

Nordvesteuropæiske forekomster er næsten udelukkende fra efteråret og den tidlige vinter, hvor fuglene er i frisk dragt.

Udbredelse

Hvidbrynet Løvsanger yngler i taigazonen fra det nordlige Manchuriet mod nord næsten til Ishavet, og mod vest nord om Mongoliet og Sayanbjergene

Foto: Klaus Malling Olsen.

Humes Sanger, Ala Artja, Kirgisien 10. juni 1989.

Humes Sanger, Altai, Xingiang, Kina, august 1989.

Foto: Stig Jensen.

ne til den nordlige del af Uralbjergene og Pecho-rfloden. Den overvintrer hovedsagligt i Sydøstasien fra det sydøstlige Kina mod vest til det østlige Himalaya (Sikkim) og mod syd til Malaysia (Ticehurst 1938, Williamson 1967) og det nordlige Sumatra (pers. obs.).

Humes Sanger yngler i højereliggende skovområder (2400-3400 meter) i det vestlige Himalaya (Kashmir) mod nord til Altai- og Sayanbjergene, og fra det østlige Afghanistan og Tadzjikistan mod nordøst til det vestlige Mongoliet. Den overvintrer hovedsagligt syd for Himalaya, fra Afghanistan til Sikkim og Bangladesh (Ticehurst 1938, Cramp 1992). Racen *mandellii* yngler i bjergegne i det centrale Kina fra det nordligste Yunnan (pers. obs.) nordpå til Ala Shan bjergene, og fra Østtibet mod øst til Shensi. Den overvintrer i Sikkim, Assam, Bangladesh, Burma og det nordvestligste Thailand (Ticehurst 1938, Lekagul & Round 1991, Cramp 1992).

Det eneste sted, hvor yngleudbredelsen af Hvidbrynet Løvsanger og Humes Sanger muligvis overlapper, er i Sayanbjergene sydvest for Baikal-søen (Svensson 1992). Et sådant overlap er dog endnu ikke påvist.

Vi vil gerne takke følgende for gode og kritiske kommentarer til tidligere udkast af denne artikel: Peter Lyngs, Per Kjær, Klaus Malling Olsen. Per Alström, Bertil Breife samt Christian Cederroth takkes for oplysninger om de svenske fund, og Zoologisk Museum i København for adgang til skindsamlingen. Også tak til John Faldborg, Stig Jensen og Klaus Malling Olsen for udlån af fotos.

Referencer

- Alström, P., P. R. Colston & I. Lewington 1991: A field guide to the rare birds of Britain and Europe. – Domino Books Ltd.
- Bentz, P.-G. 1986: Sjældne fugler i Norge i 1984. – Vår Fuglefauna 9: 243-249.
- Breife, B., E. Hirschfeld, N. Kjellén & M. Ullman 1990: Sällsynta fåglar i Sverige. – Sveriges Ornitologiska Förening.
- Cramp, S. 1992: The birds of the Western Palearctic. Vol. 6. – Oxford University Press.
- Jonsson, L. 1994: Fugle i Europa med Nordafrika og Mellemøsten. – Gyldendal.
- Legagul, B. & P. D. Round 1991: A guide to the birds of Thailand. – Saha Karn Bhaet Co.
- Olsen, K. M. 1992: Danmarks Fugle - en oversigt. – Dansk Ornitologisk Forening 1992.
- Shirihai, H. & S. Madge 1993: Identification of Hume's Yellow-browed Warbler. – Birding World 6: 439-443.
- Svensson, L. 1992: Identification guide to European passerines. – Stockholm.
- Ticehurst, C.B. 1938: A systematic review of the genus *Phylloscopus*. – London.
- Williamson, K. 1967: Identification for ringers 2. – BTO.

Mads Jensen Bunch
Møllegade 21 A, st. tv
2200 København N

Jan Hjort Christensen
Lerager 7
3250 Gilleleje